

Pchenko V., Guz K.

Institute of Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv

MAKARENKO'S IDEAS IN THE LIGHT OF FOUNDATIONS OF AN EDUCATIONAL MODEL "DOVKILLYA" AS A VARIANT OF EDUCATION FOR SUSTAINABLE EDUCATION

The article deals with analysis of foundations of an educational model "Dovkillya" (environment) as a variant of education for sustainable development in the light of such Makarenko's ideas as full progress of students, productivity of education, education of citizen, unity of children with nature in the process of education, use of folk methods of education.

Keywords: education for sustainable development, integration, fundamentalization, social-natural education.

УДК 371.212.3(73)

АНТОНІНА БІДА

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ
ОБДАРОВаниХ ДІТЕЙ У США**

У статті розкрито особливості організації навчання обдарованих дітей у США. Розглянуто історію проблеми групування за здібностями та практику початкової та середньої школи щодо поділу учнів на групи на основі рівня їх здібностей. Проаналізовано наукові праці, збагачені провідними стратегіями в організації навчання обдарованих учнів. З'ясовано, що важливе місце у вирішенні проблеми навчання інтелектуально обдарованих дітей посідають форми організації навчання.

Ключові слова: обдаровані діти, обдарованість, здібності, організація навчання, групування.

Постановка проблеми. Аналіз психолого-педагогічних досліджень американських учених свідчить про ефективну організацію процесу навчання обдарованих учнів у США. Для освіти у цій країні характерним є розподіл дітей за групами відповідно до коефіцієнта розумової обдарованості й значна диференціація навчання, починаючи вже з початкових класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо зробити невеликий екскурс в історію проблеми групування за здібностями (Ability grouping) – практики поділу учнів початкової та середньої школи на групи на основі рівня їх здібностей, то слід зазначити, що дискусія про можливість такого групування офіційно почалась у 1892 році експертами Асоціації національної освіти (The National Education Association). Їхнє об'єднання (комітет) складалось із десяти осіб під керівництвом Чарльза Еліота, президента Гарвардського університету.

Комітет побачив необхідність створення інтелектуальних програм у школах для кваліфікованих робітників: передбачалось, що після цього тут краще готуватимуть учнів для навчання у ВНЗ [11].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Відбір дітей у групи в ХХ ст. став широко розповсюдженою практикою серед шкіл. Але з цього приводу досі тривають дискусії.

Значна частина дискусій щодо можливості групування концентрується на негативних аспектах його впливу на дітей, але багато хто з педагогів вважає, що для обдарованих школярів групування корисне. Якщо групування за здібностями використовується належним чином, це може принести користь усім дітям, адже існують величезні відмінності між здібностями, інтересами, цілями, умовами розвитку дітей і таке інше [6]. Тому було б доцільно дати дітям специфічну освіту, яка була б налаштована на їхні здібності й інтереси.

Існують твердження, що групування може слугувати способом розширення знань для всіх дітей. Багато вчених вважають, що кращий спосіб гарантування рівного доступу до знань – групувати учнів у різнорідних класах із навчальним планом і інструкцією.

Мета статті – розглянути історію проблеми групування за здібностями та практику групування учнів початкової та середньої школи на основі рівня їх здібностей; проаналізувати наукові праці, які збагачені провідними стратегіями в організації навчання обдарованих учнів. З'ясувати важливе місце, яке у вирішенні проблеми навчання інтелектуально обдарованих учнів посідають форми організації навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначають американські вчені, в Нью-Йоркській державній школі два вчителі, які працювали за обдарованими програмами, вирішили розділити клас обдарованих і заповнити порожній простір основними дітьми. Учителі приділяли велику увагу сумісному і розділеному навчанню в класі і у кінці навчального року вони помітили позитивні ефекти: програма вплинула і на обдарованих і на звичайних дітей.

Вони дійшли висновку, що “діти мали можливість бути помічниками з предметів, у яких вони були сильні, а також отримувати допомогу в сферах, в яких вони потребували підтримки” [10, с.74].

У дисертаційному дослідженні “Особливості навчання обдарованих дітей у початковій школі США” О. Столбова наголошує на висновку американських фахівців, що найбільший ефект будь-яких занять спостерігається в період росту мозку, тобто до 7,5 років. Потім спостерігається різке зниження. Встановлено, що якщо до 7 років не обтяжувати дитину навчанням, то в школі, ВНЗ, та і в подальшому житті вона зазнаватиме певних труднощів. Таким чином, фахівці рекомендують починати навчання якомога раніше. В Америці дуже піклуються про те, щоб діти якомога раніше ступили на шлях навчання: дошкільна і початкова освіта дуже популярні. Дослідники стверджують, що втрачені в дитинстві можливості надолужити неможливо [4, с. 26].

Дані, представлені в цій цитаті, свідчать про надзвичайну роль застосування в процесі роботи з обдарованими дітьми таких видів прискорення навчання як “відвідування дитячого садка з раннього дошкільного віку”, “ранній вступ до першого класу школи” тощо.

В науковій літературі поняття “клас пропуск” (Grade Skipping), трактується як такий, що являє собою практику переведення дитини до класу, пропускаючи один чи декілька. Процедура переведення дитини “через клас” може здійснюватися у будь-який час упродовж навчального року, але найчастіше цей процес відбувається на самому початку навчального року. Це означає, що дитина, яка в даний у першому класі може бути переведена в другий клас впродовж навчального року, але це характерніше для дитини, яка наприклад закінчила перший клас, а потім була переведена в третій клас, на початку навчального року [7].

Аналіз наукових праць свідчить, що застосування прискорення як однієї з провідних стратегій в організації навчання обдарованих учнів дозволяє інтенсивно, поглиблено оволодіти змістом освіти за спеціальними програмами. У зв'язку з цим прискорення сприяє збереженню часу на підготовку до кар'єрного зростання шляхом раннього вступу до школи або перестрибування через клас.

Важливою стратегією в побудові процесу навчання виступає збагачення навчання. На думку вчених М. Ханді (Handy) та А. Ліндстрема (Lindstrom), термін збагачення має на увазі забезпечення додатковою роботою на уроці обдарованого учня тим же вчителем у тій самій класній кімнаті. Це значення, в якому даний термін більш широко використовується. Проте певні шкільні системи, в яких є спеціальні класи для обдарованих дітей, звертаються до спеціальної навчання, запропонованої для цього спеціального класу – це “збагачення навчального плану” [8].

Ю. Клименюк визначає умови, які використовують при збагаченому навчанні в роботі з класами, де навчаються діти з різними здібностями: якісно насичена програма має бути гнучкою, передбачати розвиток продуктивного мислення, індивідуальний підхід при її використанні, створювати умови, за яких учень міг би навчатися з притаманною йому швидкістю, самостійно обирати навчальний матеріал, методи навчання [1, с. 71].

За Л. Поповою, програми збагачення, орієнтовані на додатковий матеріал і більш складний зміст, спрямовані на збільшення знань у конкретній сфері та на розвиток розумових операцій [3, с. 189].

Ми вважаємо, що виділення стратегій прискорення, поглиблення, збагачення навчальних програм, а також проблемності навчання та впровадження їх у навчально-виховний процес сприяє конкретизації роботи з обдарованими дітьми в США, які є елітою для країни, що заслуговує на більш детальне їх вивчення та запозичення.

Важливе місце у вирішенні проблеми навчання інтелектуально обдарованих учнів по-сідають форми організації навчання. Однією з форм організації навчально-виховного процесу в США є однорідне групування (Homogeneous grouping). Його значення було доведено експериментом Л. Холлінгворт (L. Hollingworth) в міських школах однорідного групування Нью-Йорка, а переваги були вміло сформульовані Hildreth, Brumbaugh і Wilson у звіті роботи середньої школи Хантер коледж (Hunter College Elementary School) для обдарованої дитини [9, с. 172].

Для обдарованих учнів у США організуються спеціальні класи в загальноосвітній школі, в яких діти навчаються упродовж дня.

Кількість учнів в спецкласі менша, ніж в загальноосвітньому класі. Перед фахівцями ставиться завдання максимально диференціювати програму, щоб вона відповідала здібностям і потребам дітей, в усіх сферах знань.

При навчанні обдарованих дітей в спецкласі для диференціації змісту необхідним є прискорення проходження матеріалу програми ("гнучкий темп") та "ущільнення" навчальної програми в рамках індивідуального підходу в навчанні [2, с. 132-133].

Також, на нашу думку, позитивним є і те, що обдарованим дітям йде на користь постійне перегрупування за результатами досягнень з різних предметів в середині класу та поза його межами. Слід також відмітити, що така форма організації навчального процесу як класифікація стимулює й досягнення решти учнів класу.

Американські педагоги експериментально встановили, що не лише інтелектуальні й творчі здібності, а й лідерські навички можуть бути розвинені та вдосконалені шляхом виховання в сім'ї за допомогою різних навчальних програм [5]

Висновки. Отже, в американській системі освіти накопичено значний досвід у галузі диференціації матеріалу, що вивчається за допомогою відповідних стратегій у побудові процесу навчання обдарованих дітей, що сприяють розвитку проблеми обдарованості і можуть застосовуватися при створенні спеціальних програм для таких дітей, а також різних форм організації навчально-виховного процесу обдарованих учнів, які являють собою групування учнів різними способами з метою досягнення певних цілей.

Список використаних джерел

1. Клименюк Ю. М. *Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи* Дис ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Юлія Михайлівна Клименюк – Житомир – 2009. – 256 с.
2. Поморцева Н. П. *Современное состояние и тенденции развития системы обучения одаренных учащихся в общеобразовательной средней школе США* Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Надежда Павлова-на Поморцева – Казань, 2002. – 209 с.
3. *Психология одаренности детей и подростков / Под ред. Н.С. Лейтеса.* – М.: Изд. центр "Академия", 1996. – 416 с.
4. Столбова Е. Г. *Особенности обучения одаренных детей в начальной школе США.* – Дис. ... канд. пед. наук / Е.Г. Столбова. – 13. 00. 01. – Волгоград, 2005. – 170 с.
5. Addison L. B. *Investigation of the leadership abilities of intellectually gifted students. Dissertation.* Tampa, FL: University of South Florida, 1984. – С. 26–27.
6. Christina Lima. "Navarette on Ability Grouping." *Los Angeles Times* 2 Jan. 1996. *Ability Grouping in Schools: Helpful or Harmful* [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wright-house.com>.
7. *Gifted Children* [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://giftedkids.about.com>.
8. Handy M. L. and Lindstrom A. L., Excerpt J. 10, 103 (1944) *Schenectady Public Schools*, "Competent Child Finding Card: E 6 D," furnished by W. Andrews, principale, Lincoln High Schools.
9. Morgan Antonia Bell. *Identification and Guidance of Gifted Children. The Scientific Monthly*, Vol. 80, No. 3 (Mar., 1955), pp. 171–174
10. Savitch, Julie and Leslie Serling. "Paving a Path Through Untracked Territory." *Educational Leadership* 52.4 (1994–95):72–74. *Ability Grouping in Schools: Helpful or Harmful* [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wright-house.com>
11. Wheelock, Anne. *Alternatives on Tracking and Ability Grouping.* Arlington: American Association of School Administrators, 1994. 80 p. *Electronic Library. Online. American Online.* 6 Nov. 1996. *Ability Grouping in Schools: Helpful or Harmful* [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wright-house.com>.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2013.

Бида. А.

Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого, Украина

ОСОБЕННОСТИ ФОРМ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ В США

В статье раскрыты особенности организации обучения одаренных детей в США. Рассмотрена история проблемы группирования по способностям и практику отбора учеников начальной и средней школы в группы на основе уровня их способностей. Проанализированы научные труды, которые обогащены ведущими стратегиями в организации обучения одаренных учеников. Выяснено, что важное место в решении проблемы обучения интеллектуально одаренных учеников занимают формы организации обучения.

Ключевые слова: одаренные дети, одаренность, способности, организация обучения, группирования.

Bida A.

Cherkassy National University of Bohdan Khmelnytskyi, Ukraine

FEATURES FORMS OF ORGANIZATION OF THE GIFTED CHILDREN EDUCATION IN THE USA

In the article exposed the features of organization of the gifted children in the USA. History of problem of grouping to abilities and practice of sorting students of initial and middle school into groups on the basis of level of their capabilities is considered. Scientific works which are enriched by leading strategies in the construction of studies of the gifted students are analysed. It is found out that an important place in the decision of problem of studies the intellectually gifted students is occupied by the forms of organization of studies.

Keywords: gifted children, gift, capabilities, organization of studies, grouping.

УДК 37.091.4:123

НАДІЯ БІЛИК

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені М. В. Остроградського

СВОБОДА ТВОРЧОСТІ У ПОГЛЯДАХ А. МАКАРЕНКА ЯК ШЛЯХ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Схарактеризована свобода творчості у поглядах А. Макаренка, узагальнені ознаки творчої особистості вчителя, виявлена система умов для розвитку його педагогічної майстерності.

Ключові слова: свобода творчості, риси творчої особистості, педагогічна майстерність.

Актуальність проблеми. Нині проблема творчості стала настільки актуальною, що багато вчених вважають її «проблемою століття». На перший план висувається особистість педагога, провідною професійною характеристикою якого є здатність до творчості. Саме педагогічна творчість учителя здатна вирішувати проблему функціонування будь-якого загальноосвітнього навчального закладу, забезпечувати потребу суспільства у висококваліфікованих фахівцях, здатних ефективно вирішувати поставлені перед ними завдання, нестандартно реагувати на зміни сучасного техногенного суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання даної проблеми. Філософські аспекти творчості розглянуті в працях М. Бердяєва, В. Вернадського, Г. Гегеля, І. Канта та ін. Із психологічної точки зору поняття «творчість» розглядали Д. Богоявленська, Л. Бурлачук, Л. Виготський, І. Волков, О. Леонтьєв та ін. Вивченню творчості як форми прояву внутрішньої сутності людини були присвячені роботи Д. Богоявленської, В. Кан-Калика, Я. Пономарьова, М. Поташника, Н. Талізної; формуванню творчої особистості – В. Андреева, Г. Костюка, О. Матюшкіна, В. Моляки, В. Рибалки, С. Сисоевої та ін.; дослідженню творчої особистості вчителя, його основних якостей – Ю. Бабанського, І. Зязюна, Н. Кузьміної, М. Поташника, Р. Шакурова та ін.

Аналіз досліджень дозволяє стверджувати, що творчість є визначальним показником професіоналізму вчителя, який, з одного боку, виступає важливою характеристикою діяль-